

Bakgrund

Litauen, en baltisk nation med 2,67 miljoner invånare, återfick sin självständighet från Sovjetunionen 1991. Sedan dess har landet utvecklats till en parlamentarisk demokrati och anslutit sig till Europeiska unionen (2004) och Nato (2004). Litauens regering leds av ett parlament (Seimas) med 141 ledamöter och en premiärminister, medan den direktvalda presidenten (för närvarande Gitanas Nausėda) har en formellt opartisk roll med betydande befogenheter, inklusive vetorätt över lagstiftningen.

Den politiska makten växlar ofta mellan center-höger- och center-vänsterkoalitioner. Till exempel tillträdde en center-högerregering (ledd av Hemlandsunionen – Litauiska kristdemokraterna med liberala partner) 2020. I parlamentsvalet 2024 vann dock en center-vänsterkoalition (bestående av Litauiska kristdemokraterna¹, socialdemokraterna, Demokratiska unionen "För Litauen" och partiet Nemunas gryning) majoriteten och bildade regering. Denna ständigt föränderliga politiska situation påverkar även narkotikapolitiken: liberala partier som Frihetspartiet och Liberala rörelsen har drivit på reformer som avkriminalisering av cannabis, medan mer konservativa och agrariska partier har motsatt sig sådana förändringar.

Historiskt sett var narkotikamissbruk ovanligt i Litauen och starkt stigmatiserat under sovjettiden, då myndigheterna i stor utsträckning undertryckte ett offentligt erkännande av problemen med illegala droger. Den sovjetiska narkotikapolitiken var starkt repressiv, med hårda straff för innehav och handel. Missbruk betraktades som ett socialt och moraliskt misslyckande, snarare än ett hälsoproblem. Efter att Litauen återfick sin självständighet 1991 ökade både narkotikahandel och konsumtion markant, drivet av landets inträde i de globala marknaderna och en växande organiserad brottslighet.

Litauen började utveckla en modern institutionell ram för narkotika och antog 1998 lagen om kontroll av narkotika och psykotropa ämnen och relaterad lagstiftning som fastställde den rättsliga grunden för reglering av narkotika, prekursorer och olaglig handel. Regeringen antog sitt första nationella program för att förebygga narkotikamissbruk 1999, med fokus på förebyggande åtgärder, minskning av utbudet och vård för missbrukare och med betydande stöd från FN-organisationer, EU och andra internationella partners². Programmet förnyades 2010, 2016 och 2018 och ersattes sedan av den omfattande nationella agendan för narkotika-, tobaks- och alkoholkontroll 2023–2035.

Under hela 2010-talet och in på 2020-talet har Litauen haft en försiktig och måttfull inställning till narkotikapolitiken. Medan trenderna i Europa i allt högre grad varit inriktade på olika modeller för skademinskning, fortsätter Litauens beslutsfattare och en stor del av allmänheten att betona vikten av att upprätthålla en sträng kontroll av utbudet och främja en

¹ <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-12-13/centre-left-government-forms-government-lithuania>

² https://www.drugsandalcohol.ie/3711/1/EMCDDA_NR2000Lithuania%5B1%5D.pdf

drogfri livsstil, särskilt bland ungdomar. Den nationella agendan för kontroll av narkotika, tobak och alkohol 2023–2035³ återspeglar denna balanserade inställning genom att prioritera förebyggande åtgärder och minskad efterfrågan tillsammans med noggrant övervägda skademinnskningståtgärder. Denna försiktiga linje erkänner riskerna med narkotikamissbruk och syftar till att värna samhällets hälsa genom att förebygga användning och främja drogfrihet i stället för att normalisera den. I detta sammanhang representerar Litauens narkotikapolitiska utveckling ett medvetet försök att anpassa sig till nya utmaningar utan att kompromissa med de grundläggande värdena för allmän säkerhet och hälsa.

Drogbruk och prevalens

Det olagliga narkotikamissbruket i Litauen är fortfarande relativt lågt enligt europeiska mått, men det har ökat under det senaste decenniet. Allmänna befolkningsundersökningar (åldrarna 15–64) visar att 14,1 % av litauerna har provat olaglig narkotika minst en gång i livet (per 2021). Det är en ökning från 11,5 % 2016 och speglar en långsiktig uppgång efter en tidigare nedgång i början av 2010-talet⁴. Jämförelsevis är den genomsnittliga livstidsprevalensen i EU 28,9 %, vilket innebär att Litauens andel är ungefär hälften av det europeiska genomsnittet.

Den mest använda olagliga substansen är cannabis, vilket överensstämmer med globala mönster. År 2021 hade uppskattningsvis 13,7 % av den vuxna befolkningen (15–64 år) använt cannabis minst en gång, vilket visar att cannabis utgör den klart dominerande delen av de droger som används och testas. Andra olagliga droger (som MDMA, kokain, amfetamin eller heroin) används mycket mindre frekvent i Litauen.

Den senaste tidens narkotikamissbruk är också relativt lågt. År 2021 uppgav cirka 4,5 % av den vuxna befolkningen att de använt någon olaglig drog under de senaste 12 månaderna, och 1,6 % hade använt droger under de senaste 30 dagarna. Dessa siffror⁵ tyder på att regelbunden eller aktuell användning är begränsad till en liten minoritet. Droganvändningen är betydligt högre bland män (21,2 % livstidsprevalens för män jämfört med 7 % för kvinnor) och är koncentrerad till unga vuxna. Liksom i andra länder är det unga vuxna (vanligtvis i åldern 18–34 år) som har den högsta användningen: i den viktiga åldersgruppen 25–34 år har ungefär 1 av 4 personer provat cannabis under sin livstid. Detta generationsmönster tyder på att yngre generationer är mer utsatta för narkotikamissbruk än äldre litauer, vilket kan signalera en framtida ökning av den totala prevalensen när dessa grupper åldras.

Bland ungdomar och studenter visar undersökningar på blandade trender. Det europeiska skolundersökningsprojektet om alkohol och andra droger (ESPAD) fann att 19 % av litauiska 15–16-åriga studenter hade provat en olaglig drog minst en gång under 2019, en liten ökning från 18 % under 2015. I de allra flesta fallen rör det sig om cannabis: 18,1 % av studenterna hade använt cannabis fram till 2019, vilket är något över ESPAD-genomsnittet på 15,1 %. Efter cannabis var de näst mest använda substanserna ecstasy (3 % av studenterna), LSD eller

³ <https://ntakd.lrv.lt/en/national-strategys/>

⁴ <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2097911/is-drug-use-among-lithuanian-teenagers-indeed-on-the-rise>

⁵ <https://ntakd.lrv.lt/en/facts-and-numbers/>

andra hallucinogener (2,6 %) och amfetamin (2,3 %). Detta ligger i nivå med eller något högre än i grannländerna. En analys visade att Litauen och Lettland hade bland de högsta förekomsterna av cannabis bland skolungdomar i Baltikum (cirka 20 %), medan det i Estland låg närmare 15 %⁶. Mycket färskta uppgifter visar dock på en möjlig stabilisering: en nationell undersökning om hälsobeteenden hos skolbarn visade att livstidsanvändningen av cannabis bland niondeklassare minskade något från 18,0 % 2018 till 16,3 % 2022, medan användningen under den senaste månaden låg kvar på cirka 7,4 %. Med andra ord har ungefär en av sex högstadiel elever provat cannabis, en siffra som närmar sig det europeiska genomsnittet. Dessa ungdomsindikatorer har väckt oro i landet, även om de fortfarande ligger långt under nivåerna i vissa västeuropeiska länder.

Sammanfattningsvis är cannabis den vanligaste illegala drogen i Litauen, med en livstidsanvändning på cirka 14 % bland vuxna och en uppåtgående trend, men den totala drogprevalensen i befolkningen är relativt låg jämfört med Europa. Det finns tecken på en gradvis ökning av drogexperimenterande, driven av yngre människor. Ändå kategoriseras Litauen generellt sett som ett av de länder i Europa som har lägst förekomst.

Folkhälsomyndigheten varnar för att uppgången, även om den är liten, bör övervakas. De använder nya metoder (som avloppsvattenanalys och hårprovsundersökningar) för att bättre förstå trenderna. Uppgifterna tyder på att narkotikakonsumtionen i Litauen har ökat från en låg utgångsnivå och även om användandet fortfarande ligger långt under EU-genomsnittet för vuxna, är skillnaden mindre bland ungdomar⁷.

Drogrelaterade dödsfall i Litauen

År 2023 registrerades 74 dödsfall i Litauen som främst kunde hänföras till användning av narkotika och psykotropa ämnen, vilket är en minskning från 87 fall år 2022⁸. Detta motsvarar en dödlighet på 2,58 dödsfall per 100 000 invånare, med en markant könsskillnad: dödligheten bland män var nästan sex gånger högre än bland kvinnor – 4,59 respektive 0,79 per 100 000. Genomsnittsåldern för de som avled var 38,4 år, vilket är betydligt yngre än det europeiska genomsnittet. Det är värt att notera att även dödsfall bland minderåriga rapporterades, däribland två 17-åringar och två 19-åringar.

Opioider, särskilt syntetiska typer som karfentanil, är fortfarande de substanser som oftast är inblandade i dödliga förgiftningar. År 2023 påträffades karfentanil i 29 av de 74 drogrelaterade dödsfallen, vilket gör det till den dominerande dödliga substansen trots en liten minskning från 31 fall år 2022. Syntetisk katinon 3-CMC hittades i sex dödsfall, varav två där det förekom tillsammans med karfentanil. Sammantaget utgjorde opioidrelaterade dödsfall (inklusive karfentanil, metadon, morfin och andra) över 64 % av alla toxikologiska fynd.

⁶ <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11116880/>

⁷ <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2097911/is-drug-use-among-lithuanian-teenagers-indeed-on-the-rise>

⁸ <https://ntakd.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/10/WF9Xg2ZJ5Al.pdf>

Drogerelaterade dödsfall per åldersgrupp i Litauen (2010–2023). Källa: Data från Hygiene Institute

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Under 15	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15–19	0	1	0	3	1	2	0	1	0	0	1	0	4	4
20–24	0	1	3	1	2	0	0	1	1	2	1	0	2	0
25–29	10	14	21	16	15	20	16	9	9	6	9	7	16	12
30–34	9	12	11	24	26	25	27	25	16	9	17	15	24	19
35–39	10	10	13	16	27	18	17	19	9	11	9	11	15	8
40 and over	21	7	6	7	22	20	14	20	17	14	10	16	26	31
Total	51	45	54	87	93	85	74	75	52	42	47	49	87	74
Average age	33.2	32.3	34.5	34.9	37.2	35.8	35.6	37.6	36.7	41.3	39.2	38.0	39.2	38.0

Den högsta koncentrationen av sådana dödsfall skedde i Vilnius kommun, som rapporterade 32 fall. Andra stadsområden som Kaunas och Klaipėda hade relativt stabila men lägre dödstal. Att det finns en urban koncentration överensstämmer med bredare europeiska trender där drogerelaterad dödlighet ofta är högre i huvudstadsregioner.

Även om det totala antalet dödsfall har minskat jämfört med 2022, överstiger det fortfarande de årliga siffrorna som registrerades mellan 2018 och 2021. Den fortsatta förekomsten av mycket potenta syntetiska opioider som karfentanil utgör ett fortsatt hot. Dessutom observerades i allt högre grad användning av flera substanser – kombinationer av droger, eller droger med alkohol och bensodiazepiner – i dödsfall, vilket återspeglar den växande komplexiteten i narkotikarelaterade skador i Litauen.

Narkotikapolitik och lagstiftning

Cannabis lagliga status: Litauen har strikta regler för innehav av cannabis, och alla mängder är föremål för rättsliga påföljder enligt artikel 259 i strafflagen⁹. Olagligt innehav, odling eller transport av cannabis är straffbart, och hälsoministeriet definierar en "liten mängd" som upp till fem gram blommor. Detta är dock fortfarande ett brott som kan leda till påföljder som böter, arrestering eller upp till två års fängelse. Ett lagförslag från Frihetspartiet som syftar till att justera straffen för förstagångsförbrytare, så att de kan betala böter på mellan €50 och €300 istället för att åtalas, granskades av Seimas juridiska utskott den 7 april 2025, men har ännu inte gått vidare¹⁰.

Ändringar i lagstiftningen om cannabis har genomförts gradvis. Den 11 oktober 2018 godkände Seimas tillgång till receptbelagda cannabinoidläkemedel, och förordningen trädde i kraft den 1 maj 2019. Endast EU-godkända produkter såsom nabiximols (Sativex) och cannabidiol (Epidyolex) får importeras, medan råa blommor och magistrala oljor fortfarande

⁹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/467c9660db3111e782d4fd2c44cc67af>

¹⁰ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2531058/seimo-komitetas-traukia-is-stalciaus-projekta-del-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo>

är begränsade¹¹¹². Industrihampa regleras enligt 2013 års Pluoštinių Kanapių-lag¹³, och ändringar 2022 höjde THC-gränsen för fältgrödor från 0,2 % till 0,3 %, vilket anpassade Litauens regler till uppdaterade EU-standarder¹⁴. Färdiga produkter med THC-halter över 0,2 % klassificeras dock fortfarande som narkotika, vilket begränsar inhemsk extraktion och bredare marknadstillgänglighet.

Historiska förändringar: Litauens inställning till narkotikainnehav förändrades markant 2017: den nya lagen om administrativa överträdelse tog bort den tidigare bestämmelsen som tillät att förstagångsförbrytare med en liten mängd narkotika endast skulle få en administrativ böter, och flyttade istället allt otillåtet innehav till strafflagen¹⁵. För att genomföra förändringen ändrade Seimas artikel 259 i strafflagen och klassificerade innehav av *alla* mängder cannabis (eller andra kontrollerade ämnen) som ett brott som kan bestraffas med samhällstjänst, böter, arrestering eller upp till två års fängelse, samtidigt som högre straff för större mängder behölls. "Små", "stora" och "mycket stora" mängder fastställs i hälsoministeriets förordning V-239; för cannabis i växtform är gränsen för små mängder 5 g¹⁶. Konsumtion i sig förblir en administrativ fråga enligt artikel 71 i lagen om administrativa överträdelse, men innehav omfattas inte av den. De straffrättsliga påföljderna skärps kraftigt om avsikt att distribuera kan bevisas: artikel 260 fastställer ett grundstraff på fem till åtta års fängelse för tillhandahållande av även en blygsam mängd cannabis, med högre straff för större mängder. Under samma lagstiftningscykel antog Seimas lag XIII-653, som tog bort domstolarnas möjlighet att uppskjuta straff för grova brott, vilket eliminerade möjligheten till uppskjutna straff i fall av distribution¹⁷.

Även om domstolarna ofta utdömer böter eller villkorlig dom för första gången cannabisbesittning, skapar nu varje fällande dom ett permanent brottsregister. FN:s människorättsexperter har beskrivit straffen för mindre narkotikabrott som oproportionerliga¹⁸. Eftersom "distribution" juridiskt sett inkluderar att ge bort något gratis, kan delning av en joint omfattas av artikel 260, vilket framgår av nyligen avkunnade domar¹⁹.

¹¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/467c9660db3111e782d4fd2c44cc67af>

¹²

¹³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.449687>

¹⁴ <https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/8/6sBkC6huOS0.pdf>

¹⁵ <https://www.euda.europa.eu/system/files/publications/4518/TD0616152ENN.pdf>

¹⁶ <https://www.infolex.lt/ta/60476#>

¹⁷ https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/54cdb3e077af11e99ceae2890faa4193/format/OO3_ODT/

¹⁸ https://www.baltictimes.com/un_experts_penalties_for_small_amounts_of_drugs_are_disproportionate_in_lithuania/

¹⁹ <https://www.teismai.lt/lt/teismu-pranesimai-spaudai/uz-narkotiniu-medziagu-laikyma-ir-platinimasilutes-teismas-paskyre-5100-euru-bauda/11338>

Brottsbekämpning och rättslig approach

Sedan den 1 januari 2017 är olovligt innehav av narkotika eller psykotropa ämnen, oavsett mängd, straffbart enligt strafflagen (BK) artikel 259. Grundstraffet är samhällstjänst, böter, arrestering eller fängelse i upp till två år.²⁰ BK artikel 260 tillämpas när avsikt att distribuera kan bevisas. Den föreskriver fängelse i två till åtta år för vanliga fall, med högre straff vid större mängder och försvårande omständigheter.²¹ En tidigare möjlighet att endast utdöma administrativa böter försvann när den nya lagen om administrativa överträdelse (ANK) XII-1869 trädde i kraft, vilket innebar att innehav av narkotika togs bort från listan över administrativa överträdelse. Hälsoministeriets förordning V-239 fastställer kvantitativa nivåer för varje substans: upp till 5 g torkad cannabis är "liten", 5–500 g är "stor" och över 500 g är "mycket stor".²² Konsumtion utan innehav är fortfarande en administrativ fråga enligt förslaget till ändringar av ANK artikel 71, men lagförslaget har ännu inte antagits²³. I samma reformcykel 2017 antog parlamentet lag XIII-653, som begränsar domares möjlighet att uppskjuta straff för "allvarliga brott", en kategori som omfattar distribution enligt BK 260²⁴. Högsta domstolens rättspraxis bekräftar att all oavlönad överlåtelse ("delning av en joint") omfattas av den juridiska definitionen av distribution, även om lägre instanser kan behandla det med mildare.

Polisens statistik visar att bekämpning av utbudet fortfarande är en nationell prioritering. I polisens resultatrapport för 2023 anges "förbud mot narkotiska och psykotropa ämnen" som ett av de fyra viktigaste målen²⁵. Tulltjänstemän rapporterar likaså årliga beslag på flera hundra kilo på den väst-östliga smugglingstransportvägen (t.ex. 569 kg olika droger beslagtagna 2023)²⁶. På gatunivå inleder polisen brottsutredningar även för fall som rör grammängder av cannabis. Akademiska granskningar av domslut som lämnats till parlamentet under överläggningarna om lagförslag XIVP-1690 visar att böter och arresteringar tillsammans utgjorde nästan hälften av alla påföljder enligt BK 259 under 2021²⁷.

Domare har upprepade gånger uppmanat lagstiftaren att klargöra kvantitetsgränser och att skilja mellan delning och vinstdrivande handel. En granskning av högsta domstolens praxis från 2020 sammanfattade vanliga svårigheter vid tillämpningen av BK 259/260 och uppmanade till proportionalitet i mindre cannabisärenden²⁸. Lagförslag XIVP-1767, som

²⁰

²¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?category=TAP&documentId=TAIS.234279&jfwid=f4nne6zet&>

²² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.210215/asr>

²³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/57bff080d42411eb9787d6479a2b2829>

²⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2914b7d2a8da11e7a65c90dfe4655c64>

²⁵ <https://policija.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/3/Fp9JkWAvgDg.pdf>

²⁶ <https://lrmuitine.lt/web/guest/280>

²⁷ https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAK/37df94907f6411edbdcebd68a7a0df7e/b56fe1e2366c8a205a0a75b7fa67eac5/format/ISO_PDF/

²⁸ <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/06/ab-40-1.docx>

återlämnades till utskottet för rättsliga frågor den 7 april 2025, skulle återinföra en administrativ nivå: €50–300 för ett första brott, €300–1 000 för upprepade brott och obligatorisk remiss till behandling efter tre incidenter inom ett år²⁹. Ett parallellt förslag från 2023 skulle göra det möjligt för personer med substansbruksstörningar att helt undvika åtal om de genomgick ett certifierat behandlingsprogram.³⁰

Allmänhetens åsikter och politisk debatt

Litauiska undersökningar och parlamentariska protokoll visar att de flesta vuxna fortfarande motsätter sig en uppmjukning av lagarna om narkotikainnehav, däremot ökar stödet bland yngre väljare, och denna klyfta präglar den politiska debatten. En representativ opinionsundersökning från juli 2022 för den statliga tv-kanalen LRT visade att 74 % av de tillfrågade var emot avkriminalisering av innehav av små mängder narkotika, medan 18 % var för. Stödet steg till 35 % i åldersgruppen 18–29 år, men sjönk till 10 % bland personer över 50 år.³¹ Samma generationsmönster återspeglas i partiprogrammen, där det liberala Frihetspartiet och Liberala rörelsen förespråkar lagförslag om avkriminalisering, medan det konservativa Hemlandsförbundet, Socialdemokraterna och Jordbruks- och miljöpartiet motsätter sig detta³²³³³⁴. President Gitanas Nausėda har offentligt avvisat avkriminalisering av cannabis och hänvisat till narkotikamissbruk i skolor som ett prioriterat problem³⁵.

I parlamentet skulle de viktigaste lagförslagen (projekt XVP-1766/XVP-1767) ersätta straffrättsligt ansvar för innehav av upp till en "liten mängd" cannabis (mängden fastställs av hälsoministeriet) med böter på €50–300, som höjs till 300–1 000€ vid upprepade överträdelse och obligatorisk remiss till behandling efter tre incidenter. Dessa lagförslag gick igenom med knapp marginal 2022, men återfördes till utskottet i april 2025 för ytterligare synpunkter från regeringen³⁶³⁷. Frihetspartiets parlamentsledamöter Morgana Danielė och

²⁹ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2532660/seimo-ttk-praso-naujos-ministerijos-pozicijos-del-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo>

³⁰ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/458b5bd0bf3b11ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=05f4be22-29d0-49ec-be91-825d8154bf6c>

³¹ <https://kaunociams.lt/trys-is-keturiu-gyventoju-nepitaria-narkotiku-dekriminalizavimui-lrt-baltijos-tyrimai/>

³² <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1698075/dar-vienas-laisves-partijos-kompromisas-narkotiku-dekriminalizavimo-projekte-liko-tik-kanapes>

³³ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1846051/armonaite-po-balsavimo-del-kanapiu-vakarietiskos-vertybes-sunkiai-skinasi-kelia>

³⁴ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1846251/kanapiu-dekriminalizavimo-istatymas-iplieske-gincus-tarp-opozicijos-socialdemokratu-kaltina-uzsiimant-politiniu-turgumi>

³⁵ <https://kaunas.kasvyksta.lt/2022/12/30/lietuvoje/g-nauseda-pasisako-pries-nedidelio-kiekio-kanapiu-dekriminalizavima/>

³⁶ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2532660/seimo-ttk-praso-naujos-ministerijos-pozicijos-del-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo>

³⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?category=TAK&documentId=a49026a04c8311ec86bdc0a6d573b32&jfwid=>

Aušrinė Armonaitė leder reformarbetet. De hävdar att avskaffandet av straffregister kommer att minska de sociala skadorna³⁸³⁹. Kritiker – däribland högre åklagare och presidentens kansli – hävdar å andra sidan att Litauen "är för litet för att experimentera" och varnar för att narkotikamissbruk normaliseras⁴⁰. Människorätts- och ungdomsorganisationer som Young Wave menar däremot att de nuvarande straffen är oproportionerliga och avskräcker människor från att söka hjälp⁴¹. Medan Seimas fortsätter att debattera, tyder opinionsundersökningar på att en eventuell reform behöver kunna försäkra den äldre väljarkåren om att lagändringen åtföljs av åtgärder för att skydda folkhälsan.

Frihetspartiet (*Laisvės partija*) är fortfarande den enda litauiska parlamentariska gruppen som formellt har lovat att "avkriminalisera innehav av cannabis och koppla användare till hälsovårdstjänster". Dess parlamentsledamöter Morgana Daniele och Aušrinė Armonaitė registrerade de kompletterande lagförslagen XIVP-1766/1767 och säkrade regeringens stöd 2023⁴²⁴³⁴⁴. Liberal Movement (*Liberalų sąjūdis*) stöder samma mål som ett verktyg för skademinskning och bad 2021 hälsoministern att utarbeta parallell lagstiftning om obligatorisk behandling och förebyggande åtgärder. Fraktionsmedlemmar som Jonas Varkalys hävdar att återfallsförbrytare bör hänvisas till terapi snarare än till domstol⁴⁵⁴⁶. Däremot har det konservativa partiet Hemlandsunionen-Kristdemokraterna (TS-LKD) röstat nej eller avstått från att rösta i varje motion om avkriminalisering. Vice ordförande Paulius Saudargas har sagt att initiativet medför "oacceptabla hälsorisker", även om enskilda TS-LKD-ledamöter som Mykolas Majauskas tidigare har förespråkat en snäv lag om medicinsk cannabis⁴⁷. Socialdemokraterna (LSDP) har intagit en försiktig hållning: under omröstningen i plenum 2022 registrerade sig de flesta av deras ledamöter inte i salen, och partiets talespersoner beskrev senare förslaget som "galinti pakenkti jaunimui" ("potentiellt skadligt för ungdomar")⁴⁸. Bond- och miljöpartiet (LVŽS), som övervakade skärpningen av straffen 2017,

³⁸ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1948408/daniele-nematau-kaip-paauglystes-patirtys-susijusios-su-kompetencija-priimti-narkotiku-imus>

³⁹ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1846051/armonaite-po-balsavimo-del-kanapiu-vakarietiskos-vertybes-sunkiai-skinasi-kelia>

⁴⁰ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1838503/prokuroras-numano-kas-slypi-uz-kanapiu-dekriminalizavimo-lietuva-per-maza-valstybe-kad-galetume-taip-su-ja-eksperimentuoti>

⁴¹ <https://youngwave.lt/dekriminalizacija/>

⁴² <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1413185/koalicijoje-nesutarimai-del-narkotiku-dekriminalizavimo-klausimo-nesitikejo-kad-bus-kalbama-ne-tik-apie-kanapes>

⁴³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ce583070bf4811ed924fd817f8fa798e?jfwid=>

⁴⁴ <https://laisvespartija.lt/vyriausybe-pritare-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo-projektui/>

⁴⁵ <https://liberalai.lt/naujienos/ruosiantis-narkotiku-dekriminalizacijai-liberalu-sajudzio-frakcija-kreipesi-i-sveikatos-apsaugos-ministra/>

⁴⁶ <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/liberalu-sajudis-del-narkotiku-dekriminalizacijos-kreipesi-i-dulki-1034594>

⁴⁷ https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=38282&p_k=1&p_t=260407&printVersion=1

⁴⁸ <https://77.lt/kanapiu-legalizavimas-opozicija-piktina-valdanciuju-buldozeriu-stumiamas-projektas-o-ji-palaike-socialdemokratai-staiga-pakeite-nuomone>

lade fram ett "alternativt" paket som uppmanade till strängare utbildning och behandling i stället för avkriminalisering och förklarade att en lättnad av sanktionerna skulle "normalisera narkotikamissbruk"⁴⁹. Slutligen har oppositionspartiet Demokraterna "För Litauen", ledda av före detta premiärminister Saulius Skvernelis, meddelat att deras fraktion "inte kommer att stödja" något förslag om att ersätta straffrättsligt ansvar med administrativa böter, med argumentet att det skulle leda till en expansion av den illegala marknaden⁵⁰.

Cannabinoider inom medicinen: begränsad men laglig tillgång till läkemedel

Parlamentet ändrade apotekslagen den 11 oktober 2018. Ändringen (som trädde i kraft den 1 maj 2019) ger läkare rätt att förskriva läkemedel som innehåller cannabinoider om produkten är registrerad i det nationella läkemedelsregistret⁵¹⁵². Branschdata och uttalanden från kliniker visar att apotek sällan lagerför dessa preparat på grund av låg efterfrågan och kostnader för importtillstånd, vilket gör att patienternas användning fortfarande är mycket låg⁵³. Ett cannabidiolpreparat för svår epilepsi hos barn (Epidyolex) erhöll EU-marknadsgodkännande 2019, men i slutet av 2024 genomgick det fortfarande nationella ersättnings- och prissättningsförfaranden, så rutinmässig tillgång har ännu inte inletts.⁵⁴

Skadaminsknings- och behandlingstjänster

Opioidsubstitutionsbehandling (OST) med metadon eller buprenorfin har funnits sedan början av 2000-talet och tillhandahålls nu genom Republikens centrum för beroendesjukdomar (RPLC) och dess fem filialer, samt genom licensierade metadontjänster som är integrerade i primär- och sekundärvården och skadaminskningsstjänster. Under 2022 fick 736 personer OST minst en gång och 511 var fortfarande i behandling den 31 december⁵⁵. Nål- och sprutprogram (NSP) bedrivs från 11 fasta eller mobila lågtröskelplatser i nio kommuner. Enligt årsrapporten för 2022 från Nationella avdelningen för tobaks-, alkohol- och narkotikakontroll (NTAKD) distribuerade Litauen under det året cirka 264 647 sterila sprutor. I rapporten noteras dock att personer som injicerar droger (PWID) i Litauen i genomsnitt får upp till 30 sprutor per år – vilket är betydligt under WHO:s rekommendation om minst 200 per person och år fram

⁴⁹ https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika_valstieciai_siulyt_alternatyva_narkotiku_dekriminalizavimui/

⁵⁰ https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1844910/skvernelis-musu-frakcija-narkotiniu-medziagu-dekriminalizavimo-nepalaikys?srsId=AfmBOorPhr1GpXUI6CCJOH1xANa0fMPwzYqT9nhgefumn_9N1zy9u7Nj

⁵¹ <https://www.lrytas.lt/sveikata/medicinos-zinios/2018/10/11/news/lietuvoje-istorinis-ivykis-iteisintos-medicinines-kanapes-7859013>

⁵² <https://www.vz.lt/agroverslas/2018/10/11/seimas-iteisino-medicinines-kanapes>

⁵³ <https://canabiotic.eu/nauji-vaistai-su-kanabinoidais-lietuvoje-kas-tai/>

⁵⁴ https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/2023_metinis%2Bvirselis.pdf

⁵⁵ https://www.rplc.lt/wp-content/uploads/2023/02/Veiklos_ataskaita_2022.pdf

till 2020 och 300 fram till 2030. Detta tyder på att täckningen för närvarande ligger långt under internationella riktmärken för folkhälsa⁵⁶.

Naloxon, motgiftet mot opioidöverdoser, delas ut via RPLC-kliniker och uppsökande team, och distribueras även till intagna som släpps ut från fängelser. 1 202 kit delades ut under 2022, och poliser i Vilnius, Kaunas och Klaipėda började bära med sig sprayversionen efter gemensamma utbildningar⁵⁷. Trots dessa åtgärder ökade antalet drogrelaterade dödsfall till 87 under 2022, vilket fick regeringen att sätta förebyggande av överdoser och tidiga insatser högt på dagordningen i den nationella strategin för droger, alkohol och tobak för 2023–2035.⁵⁸

Andra åtgärder inom folkhälsoområdet inkluderar ett regeringsbeslut från 2024 om att skapa en enhetlig "insatsalgoritm" för skolor som drabbas av narkotikaincidenter, samt ett pilotprojekt med narkotikakontroller på plats vid fem musikfestivaler under 2022 (400 reagensprov delades då ut)⁵⁹. Civilsamhällesorganisationer pekar dock på kvarstående brister: kasserade sprutor syns fortfarande i vissa stadsdelar, och den genomsnittliga sprutförsörjningen per PWID ligger fortfarande långt ifrån internationella rekommendationer⁶⁰.

Senaste utvecklingen och framtidsutsikter (2022–2025)

Litauens narkotikapolitiska ramverk har sedan 2022 formats av två parallella spår: ett strategiskt åtagande om hälsoinriktade åtgärder och upprepade parlamentariska uppskjutningar av lagförslag som skulle ersätta straffrättsliga påföljder för brott på användarnivå.

Nationell strategi: I maj 2023 antog Seimas den nationella agendan för kontroll, förebyggande och skademinskning avseende narkotika, tobak och alkohol 2023–2035 (Seimas resolution nr XIV-1982 (23 maj 2023))⁶¹, som uppmanar alla ministerier att "prioritera folkhälsoåtgärder" och, där så är lämpligt, överväga att "minska kriminaliseringen av innehav för personligt bruk".

Lagförslag om avkriminalisering av endast cannabis (XIVP-1766/1767)⁶²: Frihetspartiet och Liberala rörelsen registrerade 2022 ett paket med två lagförslag⁶³ som skulle omvandla första

⁵⁶ <https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/2022%20metinis%20%28galutinis%29.pdf>

⁵⁷ <https://ntakd.lrv.lt/lt/naujienos/narkotiku-zalos-mazinimas-ne-tik-panaudotu-svirkstu-surinkimas/>

⁵⁸ <https://ntakd.lrv.lt/public/canonical/1728271794/1166/NTAKD-PSICHOAKTYVIOSIOS%20MED%C5%BDIAGOS-tendencijos%20ir%20pokyciai%202024-vidiniai%20spaudai.pdf>

⁵⁹ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2361016/su-narkotiku-problema-susidurusios-mokyklos-veiks-pagal-goritma>

⁶⁰ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1921342/nauja-seskinės-kasdienybės-besimetantys-svirkštai>

⁶¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bc8cc00faf111edbc0bd16e3a4d3b97>

⁶² https://www.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.rezult_l?p_nr=XIVP-1766*&p_nuo=&p_iki=&p_org=&p_drus=&p_kalb_id=1&p_title=&p_text=&p_pub=&p_met=&p_lnr=&p_denr=&p_es=0&p_tid=&p_tkid=&p_t=0&p_tr1=2&p_tr2=2&p_gal=&p_rus=

⁶³ https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_k=1&p_r=35435&p_t=281720

gångens innehav av upp till en av hälsoministeriet definierad "liten mängd" cannabis till en administrativ överträdelse med böter på €50–300. Lagförslagen godkändes i första behandlingen den 14 december 2022, men skickades tillbaka till utskottet för rättsliga frågor (TTK) för omarbetning.

- Första godkännande i utskottet: 8 mars 2023 – TTK godkände konceptet men begärde tekniska ändringar⁶⁴.
- Senaste status: 2 april 2025 – TTK röstade för att skjuta upp ytterligare debatt tills den center-vänstra regeringen, som tillträdde efter valet 2024, har redogjort för sin ståndpunkt⁶⁵.

Hampareglering och mellanprodukter med hög THC-halt – utveckling sedan 2022

Enligt ändringar i Litauens lag om fiberhampa, som trädde i kraft i mars 2022, har litauiska aktörer rätt att producera "mellanprodukter" av hampa där THC-halten (summan av delta-9-THC och delta-9-THCA) överstiger standardgränsen på 0,2 %. Denna tillverkningsverksamhet kräver ett särskilt tillstånd utfärdat av NTAKD. Det är underförstått att hampaväxterna måste uppfylla EU:s bestämmelser om industrihampa (dvs. ingå i EU:s sortkatalog och innehålla ≤0,2 % THC på fältet). Enligt NTAKD:s verksamhetsrapport för 2024⁶⁶ hade 5 sådana giltiga tillstånd utfärdats för denna typ av tillverkning per den 31 december 2024.

I december 2022 antog Seimas en separat ändring av 2013 års hampalag (lag nr XIV-1756)⁶⁷ som endast anpassade odlingsreglerna till EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik: råväxtmaterial får nu innehålla upp till 0,3 % THC i stället för 0,2 % för att fortfarande vara berättigat till EU:s direktstöd (förordning (EU) 2021/2115, art. 5 §2 a). Ändringen påverkar inte det tak på 0,2 % som fastställdes 2020 för färdiga konsumentprodukter och den legaliserar inte heller marknadsföring av blommor eller CBD-extrakt.

Sedan den 1 januari 2023 har ändringar i lagen om fiberhampa trätt i kraft, vilket innebär att förpackningar för hampaprodukter som levereras till marknaden tydligt måste ange produktens slutliga avsedda användning och konsumtionsmetod. Dessutom utfärdade hälsoministern och jordbruksministern den 6 december 2022 en förordning med titeln "Om godkännande av förteckningen över högsta tillåtna halter av tetrahydrocannabinol i hampaprodukter avsedda för slutlig konsumtion eller deras kategorier".⁶⁸ I denna förordning fastställs att från och med den 1 april 2023 gäller en gräns på noll THC för rökbara växtbaserade produkter.

⁶⁴ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1931621/teises-ir-teisetvarkos-komitetas-prite-bk-pataisoms-del-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo>

⁶⁵ <https://www.etaplus.lt/naujiena/seimo-ttk-praso-naujos-ministerijos-pozicijos-del-mazo-kiekio-kanapiu-dekriminalizavimo-355046>

⁶⁶

⁶⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7f6f7682c9f011efb81fa0211f8edf4d?jfwid=al8wk0863>

⁶⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6112a96075a511ed8a47de53ff967b64>

NTAKD konstaterar i sin rapport att överträdelserna i samband med rökbara örtprodukter ökade under 2023 och översteg de som var kopplade till elektroniska cigaretter. Eftersom dessa produkter marknadsfördes och såldes aktivt online betonar NTAKD behovet av strängare regler för att begränsa tillgängligheten och stävja internetbaserade överträdelser. Under 2024, i samband med övervakning av onlineutrymmen, undersökte NTAKD webbplatsen happyherb.lt och fann potentiella olagliga distansförsäljningar av cannabisblommor. Man genomförde ett testköp som bekräftade otillåtna transaktioner med THC-haltiga produkter, vilket ledde till att bevis överlämnades till åklagarmyndigheten och att Klaipėda länspolis inledde en förundersökning.

Under 2024 stärkte NTAKD⁶⁹ avsevärt sin tillsyn av hamptobaksprodukter genom att övervaka deras produktion, marknadsförsörjning och THC-nivåer, samtidigt som man för första gången tillämpade den litauiska hampalagen och införde sanktioner mot företag som bryter mot reglerna. NTAKD bötfällde bland annat Litauens största bensinstationskedja, Viada, för att ha sålt cannabisblommor märkta som "te" och fortsätter att vara inblandad i en rättstvist med UAB BIOTECUS, som försöker bevisa att dess produkt marknadsfördes på ett lagligt sätt.